

การปฏิรูปการศึกษาไทย

๒๕๔๒-๒๕๔๕

เกษม วัฒนชัย

องคมนตรี

ที่ปรึกษาอำนวยการสถาบันวิจัยสังคม

ความรู้และเทคโนโลยี

มนุษย์สร้างความรู้จากประสบการณ์ตรง และจากการลองถูกลองผิด ทั้งนี้โดยปัจเจกบุคคล โดยกลุ่ม หรือโดยชุมชนจนเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออก. ต่อมามนุษย์ได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์วิจัยปรากฏการณ์ หรือประสบการณ์หรือพื้นความรู้เดิม จนเกิดเป็นศาสตร์สาขาต่างๆ. กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางตะวันตกได้รับการพิสูจน์วิจัยจนกลายเป็นศาสตร์สากล แพร่หลายและยอมรับกันทั่วไป. หากชาวตะวันออกจะได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์วิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นฝ่ายตนบ้าง ก็เชื่อว่าจะเกิดศาสตร์ความรู้เชิงสากลได้เช่นเดียวกัน ดังที่ได้กระทำมาบ้างแล้วในบางประเทศ.

มนุษย์นำความรู้มาใช้งานเทคโนโลยีคือวิธีหรือรูปแบบของการประยุกต์ความรู้เพื่อนำมาทำงานให้มนุษย์. หากต้องการจะเพิ่มพูน

ความรู้ใหม่ในสังคม สังคมนั้นก็ต้องจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้ “ทุนความรู้” มีมากที่สุดเท่าที่จะทำได้. เมื่อทุนความรู้มีมาก โอกาสที่คนในสังคม คนในชาตินั้นจะสร้าง “ความรู้ใหม่” ก็มีมากขึ้นตามไปด้วย. การสร้างเทคโนโลยีต้องอาศัยฐานความรู้ที่มากและรอบด้าน รวมทั้งต้องทำให้คนในสังคม “คิดเป็น” คือมีจินตนาการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์. เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้คนในสังคมยิ่งรู้วิธีประยุกต์ความรู้ คือ พัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ สร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย.

ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องวางแผนเพื่อให้โอกาสและเพื่อลงทุนทางการศึกษาให้กว้างขวางที่สุดในขณะเดียวกันก็ต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ “เรียนรู้และคิดเป็น” และในที่สุดต้องเน้นการอบรมทางศาสนาและศีลธรรม เพื่อให้เขา “มีคุณธรรมและคิดดี” ด้วย.

เป้าหมายของการแสวงหา สรรค์สร้าง และเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยี-

โลยีก็เพื่อ

(๑) เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน

(๒) ประโยชน์และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

(๓) อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

สังคมใหม่และเศรษฐกิจใหม่

ระบบการศึกษาในยุคโตสมัยใดจำเป็นต้องตระหนักและจัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในระดับสากลและในสังคมของประเทศนั้นๆ. การปฏิรูปการศึกษาไทยเมื่อร้อยปีเศษมาแล้วก็เช่นเดียวกัน ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิรูปโครงสร้างการศึกษาไทยจากระบบเวียงวังคลังนาเดิมมาเป็นกระทรวงธรรมการ, ทรงปฏิรูประบบและการเรียนการสอนในวัดในวังมาเป็นระบบโรงเรียน, ทรงขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ลูกหลานของราษฎรทั่วไป. การปฏิรูปการศึกษาไทยในครั้งนั้นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและ

เศรษฐกิจของประเทศอย่างใหญ่หลวง.

ปัจจุบันภายใต้อิทธิพลและผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์และระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่ไปทั่วโลกในช่วงสิบปีเศษหลังสงครามเย็น (ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๙๐ หรือ พ.ศ. ๒๕๓๓) ดังนี้

(๑) ระบบการเมืองระหว่างประเทศ จากมหาอำนาจสองขั้วในช่วงสงครามเย็นมาเป็นมหาอำนาจเดี่ยว คือ สหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน โดยมีสหภาพยุโรปและจีนเป็นอำนาจคาน. หลังการก่อการร้าย ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ที่กรุงนิวยอร์กและกรุงวอชิงตัน โครงสร้างการเมืองโลกถูกกระทบอีกครั้ง และต้องใช้เวลาพอสมควรเพื่อสู่สมดุลใหม่.

ระบบการศึกษาต้องสร้างความรู้ที่เท่าทัน และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในการกำหนดบทบาทและนโยบายที่จะเอื้อประโยชน์สูงสุดหรืออย่างน้อยก็ต้องลดความเสี่ยงและความเสียหายให้เหลือน้อยที่สุด หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศที่อ่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา.

(๒) ระบบการค้าโลก โดยกติกาและกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ทางการค้า ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านกลไกขององค์การการค้าโลก. กติกาและกฎเกณฑ์การค้าเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เงื่อนไขของกฎหมายระหว่างประเทศ และทักษะในการเจรจาต่อรอง. ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความรับผิดชอบของระบบการศึกษาที่จะต้องผลิตนักวิชา

การและนักบริหารรวมทั้งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประเทศชาติได้ประโยชน์และไม่เสียเปรียบ.

(๓) ระบบทุนและระบบการเงินระหว่างประเทศ มีเงื่อนไขและกติกา, ทั้งโดยผ่านองค์กรจัดตั้งสากลเช่น ธนาคารโลก ไอเอ็มเอฟ ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย หรือผ่านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ เอกชนต่อเอกชน, ล้วนต้องการระบบและนโยบายการเงินที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันคน, ซึ่งระบบการศึกษาไทยจะต้องปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการทำทายนี.

(๔) ความเคลื่อนไหวของแรงงานข้ามชาติ ทั้งแรงงานระดับปฏิบัติและแรงงานระดับสมอง โดยเฉพาะประการหลัง ซึ่งรวมทั้งคนไทยที่ไปศึกษาระดับสูงในต่างประเทศ หรือคนไทยระดับปัญญาที่อยู่ในประเทศแล้ว ทั้งระบบการศึกษา ระบบราชการ ระบบเอกชนไทย จะต้องร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะดึงเอาคนไทยชั้นหัวกะทิให้กลับประเทศหรือให้อยู่ในประเทศ เพื่อให้เขาเหล่านั้นร่วมกันสร้างความรู้ใหม่และเทคโนโลยีใหม่อยู่ตลอดเวลา และอาจจะต้องมีนโยบายดึงเอาคนต่างชาติในระดับปัญญาในสาขาที่ประเทศของเราขาดแคลน เพื่อให้เข้ามาทำงานให้แก่ประเทศไทย ดังที่เคยเป็นนโยบายระดับประเทศในช่วงสั้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔-๕-๖.

(๕) การคมนาคมและการสื่อสาร โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาจนถึงขั้นที่ทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงวิธีเรียนรู้และวิถีดำรงชีวิตของประชาชนในหลายประเทศ และขณะนี้กำลังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในอีกหลายๆ ประเทศ. ระบบการศึกษาไทยต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อรับภาระในการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปยังชนบทและไปยังผู้ด้อยโอกาสในปัจจุบันอย่างเร่งด่วน.

(๖) การรุกล้ำและการกลืนกินทางวัฒนธรรมและภาษาทำให้ระบบการศึกษาต้องตระหนัก และเร่งสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทยและภาษาไทยให้แข็งแกร่งแก่เด็กและเยาวชน ต้องตระหนักและร่วมกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ อนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยและภาษาไทย.

การปฏิรูปการศึกษาไทย ๒๕๕๒-๒๕๕๕

ประมวลลักษณะของสังคมใหม่ และเศรษฐกิจใหม่ดังนี้

- (๑) เป็นสังคมความรู้และเศรษฐกิจฐานความรู้
- (๒) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อประเทศไทยได้ง่ายและตลอดเวลา
- (๓) ต้องเน้นการสร้างนวัตกรรมทุกด้าน และยึดการทำงานที่มีคุณภาพและมีระบบมาตรฐานกำกับ
- (๔) ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนในชาติอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
- (๕) ระมัดระวังในการปรับเปลี่ยนจากระบบเก่าไปสู่ระบบใหม่ เพื่อให้

เกิดดุลยภาพใหม่ที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย.

จากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และจากข้อกำหนดใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำให้คาดหวังได้ว่าในช่วง ๓ ปี ของระยะเวลาการปรับเปลี่ยนจากระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันไปสู่ระบบการศึกษาใหม่, จะทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาไทยอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชาติ เพื่อตอบรับการทำลายจากสากล เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้แข็งแกร่ง และเพื่อสร้างสังคมสันติสุข.

สาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้อยู่ที่ประเด็นหลักต่อไปนี้

(๑) เน้นการให้การศึกษาก่อวางชน ทั้งเด็ก เยาวชน คนในวัยทำงาน และผู้เกษียณงานแล้ว, โดยเปลี่ยนรูปแบบการให้การศึกษากลับมาหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน.

(๒) เพิ่มการศึกษาภาคบังคับ จาก ๖ ปี เป็น ๙ ปี และให้การศึกษาระดับพื้นฐาน ๑๒ ปี โดยผู้เรียนไม่เสียค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าสู่อาชีวศึกษา และอุดม-

ศึกษาได้สะดวกขึ้นและมากขึ้น.

(๓) เน้นให้ทุกภาคมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันต่างๆ เช่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ครอบครัวยุค.

(๔) มีระบบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มีมาตรการหลากหลายในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ คุณภาพครูอาจารย์ คุณภาพการบริหารจัดการ และคุณภาพด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.

(๕) ปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษา โดยให้มืองค์คณะบุคคลรวมทั้งผู้แทนประชาชนร่วมกำหนดนโยบายทางการศึกษา และกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาลงไปที่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา.

(๖) ปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้

- เรียนวิธีเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ เรียนเป็น
- เรียนแล้วคิดเป็นทำเป็น
- เรียนแล้วคิดดีทำดี
- เรียนแล้ว อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

- เรียนแล้ว สามารถไปสู่จุดหมายแห่งชีวิตได้.

ปัจจัยลึกลับ

ประเทศไทยได้ผ่านการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่มาแล้ว โดยพระมหากรุณาธิคุณของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕. ปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปในครั้งนั้นมีทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศ รวมทั้งสายพระเนตรอันยาวไกลของพระองค์ท่าน.

ในปัจจุบัน ประเทศของเรากำลังอยู่ในช่วงของการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งภายนอกและภายในประเทศ. การปฏิรูประบบการศึกษามีใช้กำลังเกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก เพราะประเทศต่างๆ ล้วนตระหนักดีว่าความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศมาจากการพัฒนาศักยภาพคนในชาติ และจะพัฒนาคนต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ครอบคลุม เข้มแข็ง มีคุณภาพ และโดยประชาชนมีส่วนร่วม.